



Constitucions i altres drets de Catalunya.

Les edicions originals de 1588-89 i de 1704

ÀNGEL SEGARRA I FERRÉ
Economista i llicenciat en Dret



Dins del fons bibliogràfic de la Fundació Privada Catalana per l'Arqueologia Ibèrica, amb seu a Figuerola del Camp, a la comarca de l'Alt Camp, podeu consultar una edició facsímil de la primera compilació editada el 1495, en temps de Ferran II, i les edicions originals de les Constitucions i altres drets de Catalunya impreses els anys 1588-89 sota el regnat de Felip I (II de Castella), i de l'any 1704, sota el regnat de Felip V.

QUÈ SÓN LES COMPILACIONS DE LES CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA

Les Constitucions i altres drets de Catalunya són les compilacions de les lleis anomenades usatges, constitucions i capítols de Corts que regiren la vida pública i privada a Catalunya des del segle XV, en què es féu la primera compilació, fins al segle XVIII, quan, amb la caiguda de Barcelona i en virtut del Decret de Nova Planta de Felip V de 16 de gener de 1716, varen deixar d'estar en vigor a les nostres terres.

No obstant això, les normes que regulaven el dret privat, el que posteriorment és denomina dret especial o dret foral de Catalunya, continuaren estant en vigor fins a la Compilació de Dret Especial de Catalunya de 1960, de la qual foren els fonaments, i segueixen sent les bases del dret privat que informen l'actual Codi Civil de Catalunya.

QUANTES COMPILACIONS I EDICIONS VAREN EXISTIR DE LES CONSTITUCIONS DE CATALUNYA

Amb independència que les primeres compilacions dels drets feudals catalans estiguessin recollits als Usatges de Catalunya, a les Constitucions de Pau i Treva o a les primeres compilacions de drets medievals com foren les Costumes de Catalunya o Commemoracions

de Pere Albert, normes aquestes últimes de dret local, inicialment de Barcelona i que posteriorment estengueren la seva aplicació pràcticament a tot Catalunya, la primera compilació de les constitucions catalanes fou aprovada, probablement davant del canvi de dinastia que comportava el Compromís de Casp, a la Cort de Montsó de 1413, i fou impresa per primer cop el 1495, en temps de Ferran II.

La segona compilació fou ordenada en temps de Felip I de Catalunya (II de Castella) per introduir-hi les diferents constitucions o lleis i capítols de Cort aprovades des de Ferran II fins a l'abans mencionat Felip I. Aquesta compilació incloïa un llibre segon amb les Pragmàtiques reials aprovades pels diferents monarques i un llibre tercer en què es recollien aquelles constitucions modificades, derogades o caigudes en desús.

Finalment, un cop es produí un altre canvi de dinastia en la monarquia espanyola amb la mort de Carles II, darrer rei de la dinastia austríaca, les Corts convocades a Barcelona el 1702, abans que es produís la Guerra de Successió, disposaren fer una nova compilació que s'aprovà i es publicà el 1704, poc temps abans que comencés aquesta guerra que acabaria amb la caiguda de Barcelona de 1714 i amb la derogació del dret públic contingut a les dites constitucions el 1716.

CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA

Edició original de les Constitucions i altres drets de Catalunya, impresa el 1588. Col·lecció Fundació Catalana per a l'Arqueologia Ibèrica.

En la pàgina anterior, el rei celebrant Corts, una famosa il·lustració inclosa en l'edició original de 1495. Edició facsímil de la Col·lecció Fundació Catalana per a l'Arqueologia Ibèrica.

Per a més informació:

Fundació Catalana per a l'Arqueologia Ibèrica
C. Sant Jordi nº 12, baixos
43811 Figuerola del Camp
Tel. 977 63 02 23

HORARI: Dissabtes matí
a concertar.



CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA

Edició original de les Constitucions i altres drets de Catalunya, impresa el 1704. Col·lecció Fundació Catalana per a l'Arqueologia Ibèrica.

Aquestes edicions, la de 1495 en facsímil, i les de 1588-89 i de 1704 en impressió original, són les que estan al vostre abast i podeu consultar a la Biblioteca de la Fundació.

QUÈ TRACTAVEN O QUÈ REGULAVEN AQUESTES CONSTITUCIONS

Com hem dit abans, aquestes Constitucions regulaven tant el dret públic com el privat aplicable a Catalunya, la qual cosa vol dir que eren un compendi de dret constitucional, civil -dedicant un llibre al dret de família i un altre al de successions-, administratiu, mercantil, processal i fiscal.

Els compiladors ordenaren els usatges, les constitucions i els capítols de Corts seguint les matèries dels primers deu llibres del Codi de Justinià, codi de dret romà que rectificaven o complementaven, i que, en el cas català, foren els següents:

Llibre primer: De les institucions i oficis de Catalunya.
Llibre segon: De pactes i transaccions. Estudis Generals i formació d'advocats i altres.

Llibre tercer: D'ordenament de jurisdiccions i aspectes processals i altres.

Llibre quart: D'aspectes mercantils, ordinacions i altres.

Llibre cinquè: D'esposalles i matrimonis, dot, drets de la vídua, tutors i curadors.

Llibre sisè: Successions.

Llibre setè: De prescripcions, sentències, despeses, execucions i altres.

Llibre vuitè: De violències, obres públiques, emancipació de fills, donacions i altres.

Llibre novè: D'acusacions, crims, delictes i penes i altres.

Llibre desè: De drets i regalies, moneda, bovotges i altres drets fiscals, de confirmació i pròrroga de constitucions, capítols de cort i privilegis.

Dintre de les institucions jurídiques que recullen aquestes normes, n'hi ha d'específicament pròpies que regulen encara avui el dret civil català, com són les de la legítima, l'hereu i la de les donacions matrimonials -que foren el fonament de les capitulacions i de l'actual règim de separació de béns-, la quarta vidual i un llarg etcètera.

Hi ha també moltes particularitats i curiositats en aquestes lleis genuïnament catalanes, entre les quals voldria mencionar les següents:

- En quins casos es podrà fer la convocatòria d'hosts o mobilització general per a la defensa de la terra en virtut de l'usatge "Princeps manque" (llibre 10, títol 1, usatge 3, pàg. 466 de la compilació de 1704).

- Amb quines persones s'han de celebrar Corts generals (llibre 1, títol 14, constitució 1a, pàg. 37).

- La prohibició als estrangers (els qui no fossin naturals de Catalunya) de tenir oficis de jurisdicció a Catalunya (llibre 1, títol 68, constitució 1a, pàg. 158), ser jutges ordinaris, assessors o consellers d'algun oficial (constitucions 2a i 3a), secretaris ni escrivans (constitució 5a), ni cancellers, protonotaris o lloctinents (constitució 10a), ni algutzirs (cort 11), ni veguers (constitució 14a), etc.

- Quan es podien vendre a Catalunya draps (vestits) estrangers (llibre 4, títol 19, constitució 4a, pàg. 188).

- I, a títol d'anècdota, en quin temps es podia fer la cacera de perdius, coloms, faisans i francolins (llibre 4, títol 5, constitucions 1a i 2a, pàg. 252).

En definitiva, un cos jurídic que constitueixen, per un costat, els drets històrics de Catalunya proclamats al pròleg de l'actual Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, que estableixen una de les bases de la nostra nacionalitat, i, per l'altra, els fonaments del nostre dret civil especial.

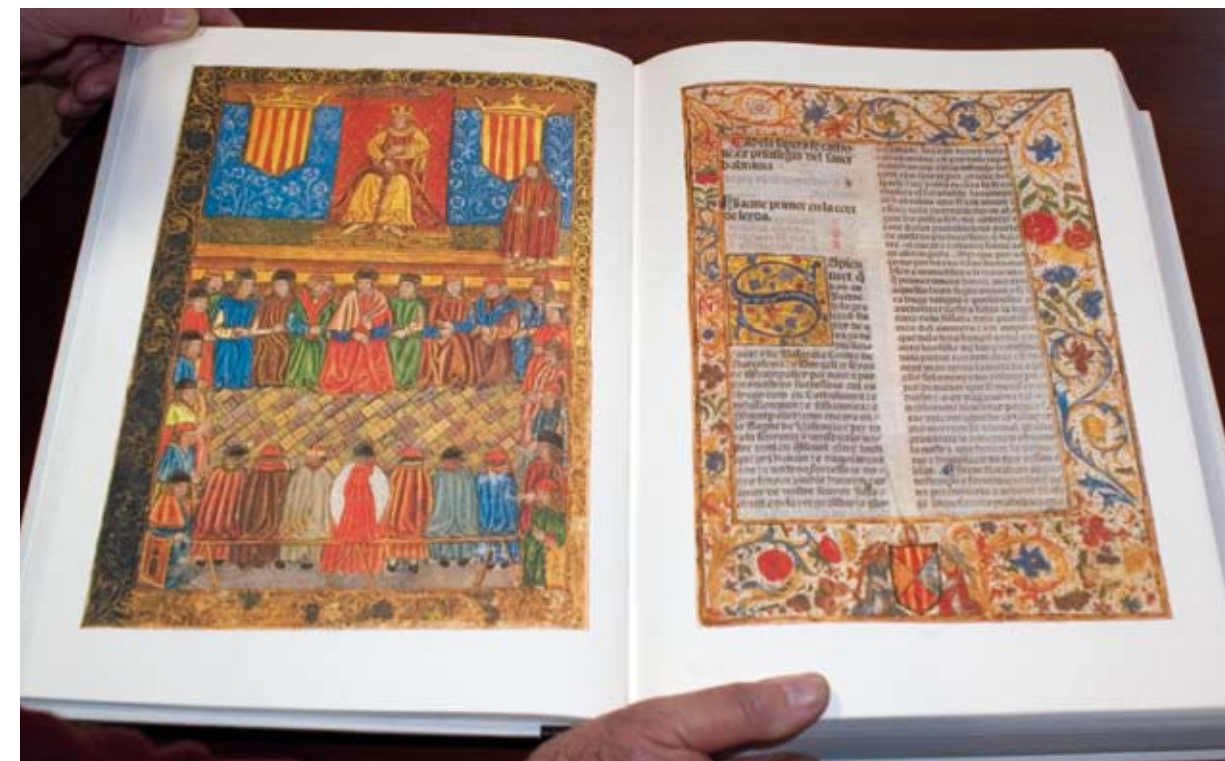
COM VAREN SER DEROGADES AQUESTES LLEIS

Tal com ja s'ha dit, amb el Decret de Nova Planta de 16 de gener de 1716 es derogaren totes les disposicions de dret públic de les constitucions catalanes. El text del Decret és prou il·lustratiu: "[...] habiendo con la asistencia divina y la justicia de mi causa pacificado enteramente mis Armas el Principado de Cataluña, tocaba a mi soberanía establecer gobierno en él [...]"¹

Molt lluny quedava, la tradicional elaboració pactada de les normes de Catalunya amb els seus reis, d'aquesta imposició per la força de les armes d'unes lleis i institucions estranyes al país i fins i tot represores, per tal com se substituï el virrei o

paraules del mateix text legal, "En todo lo demás que no esté previsto en los capitulos antecedentes de este decreto, se observen las constituciones que antes había en Cataluña; entendiéndose que son de nuevo establecidas por este decreto, y que tienen la misma fuerza y vigor que lo individual mandado en él"², segons el qual les disposicions relatives al dret civil o privat seguiren estant regulades per les constitucions catalanes.

Caldria, però, plantejar-se si, a la vista del dret internacional, l'anul·lació del dret català contingut a les constitucions i altres drets de Catalunya per la força de les armes pot considerar-se legal, ja que mai no ha estat aprovat o ratificat per cap Parlament català, o bé si, en canvi, caldria considerar-lo vigent.



CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA

Edició facsímil de la primera compilació editada el 1495. Col·lecció Fundació Catalana per a l'Arqueologia Ibèrica.

lloctinent general per un capità general, s'implantaren les institucions municipals castellanes, cessaren les prohibicions d'estrangeria, i la llengua començà a patir imposicions: les causes de la Reial Audiència s'havien de substanciar en castellà. Cal recordar finalment que es derrueixen molts dels castells i places fortes de Catalunya, i una part de la ciutat de Barcelona per construir-hi la Ciutadella militar per mantenir-la sota control.

Tanmateix, davant d'aquest panorama tan trist per al dret català, com ja s'ha dit, el Decret de Nova Planta salva les disposicions de dret privat. En

Molts consideraran que amb l'aprovació de la Constitució Espanyola de 1978 i dels Estatuts d'Autonomia de 1979 i de 2006 el poble de Catalunya va donar per perdudes les llibertats o drets històrics que anessin més enllà del que preveuen aquests nous textos constitucionals, per la qual cosa aquest podria ser un debat estèril; però, en tot cas, mai cap Parlament català ha ratificat aquella derogació, i sorprèn també que, des d'un punt de vista polític, s'hagi fet tan poc ús d'aquests drets històrics en la configuració de la realitat actual de Catalunya dins del context de l'Estat espanyol. ■

¹ Article 1r del Decret de Nova Planta de 16 de gener de 1716.

² Article 42è del Decret de Nova Planta de 16 de gener de 1716.